

Türker Soukkan: "Tatarerna har alltid varit utsatta för andra språk"

Türker Soukkan är jurist och född i Sverige. Men hans ursprung är tatariskt. Hans far var Sveriges första imam. Här berättar han om en okänd tatarisk historia i Sverige, och om situationen för tatarerna i världen.

Vi ringde upp Türker Soukkan och han bjöd oss till sitt trevliga hem strax utanför Stockholm. Där svarade han på alla de frågor vi hade om tatarerna, både de som finns i Finland, i Ryssland och i Sverige.

Till att börja med frågar vi om tatarernas ursprung.

– Tatarerna var ett turkisktalande folk som ursprungligen fanns i det gamla Mongoliet, svarar Türker Soukkan. Vid Zelengaffoden var de nomader på 6-700-talet. De ingick i Djingis Khans valde på 1200-talet. Mongolerna var ledarskiktet.

– "Tatar" var från början en benämning på en mongolisk stam. Troligen har det skett en namnadoption. Andra folk erövrades in under tatarerna/mongolerna och de tänkte i vissa fall "de är segrerika - så då kan väl vi också vara tatarer". Det är vad jag har kommit fram till.

– Kazan-khanatet, där de första stora tatariska samfälligheterna fanns, sträckte sig ända ut mot de byar där de som är ursprunget till tatarerna i Finland idag lever – i ungefär 30 byar, söder om Nisjnij Novgorod, som tidigare kallades Gorkij. Min morfar kommer från en av dessa byar, Aktuk heter den.

– Tatarerna i Finland och Sverige brukar kallas misjär-tatarer, vad innebär det?

– Misjärtatarerna skiljer sig från "genuina" kazantatarer främst när det gäller dialekten. Misjärtatarerna utgör 98 % av gruppen i Finland. De härstammar från byarna söder Nisjnij Novgorod. De finns också på andra platser i Tatarstan och utefter Volga. Misjärgruppen har enligt vissa inslag av finsk-ugriska folk. De skiljer sig lite i seder och bruk. De första tatarerna som kom till Sverige var ett par tre familjer och några ogifta personer från Estland.

Gränserna stängdes

Från byarna söder om Nisjnij Novgorod vandrade man ibland som gärd-

Türker Soukkan.

Foto: Henrik Persson

farihandlare – man kom ibland ända till Finland. Sedan åkte man hem och ordnade jordbruket.

Flera jobbade med handel, småhandel och torgförsäljning i Finland. Tatarerna hade egna lokaler, affärer för tyg och konfektion. Familjerna kunde ha ända upp till 7-13 barn på 1800-talet, berättar Türker Soukkan.

– Finland tillhörde ju Ryssland efter att Sverige förlorat det efter 1809 års krig. Det lydde under tsaren fram till 1917. Det var en del av Ryssland så det fanns egentligen ingen gräns.

– I början hade det kommit män till Finland, men sen kom familjerna över. Man var ända upp till 1 000 personer tidvis, de flesta levde i Helsingfors. Sedan kom en period då gränserna stängdes, på initiativ av Sovjet.

– Det var riskabelt att bege sig tillbaka till Sovjet 1917-1950, även om Finland inte hindrade det. Därefter var det några som begav sig tillbaka på besök, berättar Türker Soukkan.

Från 1943-1948 uppstår i Sverige en grupp bestående av tatariska familjer och ungarlar i gruppen. Två-tre icke-tatarer ingår; en kazakh och en lezghin som hade bott i Finland.

– Man var muslimer, säger Türker Soukkan. Vart tatarerna än kommer samlas man kring religionen – i första hand islam och seder. Det finns genuina kazantatarer som är kristna, nämligen kräschén-tatarerna. De är rysk-ortodoxa. De har försökt hävda sig lite mer på sistone.

– 1949 bildades "Turk-Islamförbundet i Sverige för religion och kultur". De som tog initiativet till föreningen var tatarer från Finland och Estland. De människorna var vana att ha föreningar. Vad gjorde då föreningen? Jo, man ordnade teaftnar, pratade, kanske sjöng. Religiöst anordnades bönerna vid högtiderna Ramadan och Kurban.

– Var kunde man samlas, hur levde man?

– Redan på 50-talet umgicks 3-4 tatariska familjer kring Odenplan i Stockholm. Sedan flyttade man ut till förorter och umgicks inte så intensivt. Den äldre första generationen har nu i princip dött ut. Men det har fötts barn inom gruppen i Sverige.

– Lokalen där man kunde samlas var Lillienhoffska palatset eller Eng-

Från en tebjudning efter en av de stora religiösa högtiderna (tidigt 1950-tal) i Konserthuset. Pakistanare, nordafrikaner, turkar och personer från andra arabländer dominerade. Tatarerna var få. Längst till höger i glasögon syns Türker Soukkans far Osman Ali Soukkan. Den unge mannen i mitten bredvid den skäggige syriern är han själv.

elska huset vid Medborgarplatsen. På 50-talet ordnades högtidsböner där. Dit kom folk från ambassader; egyptier, syrier, nordafrikaner.

– Fram till och med 60-talet var tatarerna en majoritet i styrelsen. Redan på 50-talet kom araber in i kretsen, vilket ledde till namnförändringen till Islam församlingen och på 70-talet kom turkarna i stor skala. Det ledde till att föreningens tatariska struktur förändrades till förmån för en internationell muslimsk sammanslutning.

– Vad har då den här gruppen arbetat med?

– Tatarerna har haft olika yrken: I Finland såldes pälsar, tyger och mat, men nu arbetar flera inom staten och kommuner, det finns ingenjörer och andra akademiker.

– Hur lever tatarerna i Tatarstan idag?

– Tatarerna i Tatarstan, som är en del av Ryssland arbetade tidigare på kolchoser, berättar Türker Soukkan – Och de har fortsatt så i viss mån. Man odlar väldigt mycket för hushållet. Djurhållning har man också. I övrigt förvärvsarbetar man i olika yrken inne i städerna. Många sysslar med handel.

”Tatariskan kan försvinna”

– Min far var den första imamen i Sverige, berättar Türker Soukkan.

– Vi pratade tatariska i hemmet, men svenskan i omgivningen var till nackdel för modersmålet. I Tatarstan kommer ryskan in tidigt, tatariskan riskerar att försvinna. Av gruppen i Sverige så talar högst 5 av 100 riktigt bra tatariska. Och genuin kazandialekt: två.

– Det är problem att behålla språket både här och i Tatarstan, även om det finns TV-radio-sändningar på tatariska i Tatarstan. Det finns också tidningar, men det är inte så många som prenumererar.

– Hur hålls den tatariska gruppen ihop i Sverige?

– Sabantuy – en vårfest som har

>>>

Tidigt 50-tal på Skogskyrkogården i Stockholm. Två tatariska män (stående) och Türker Soukkans far inspekterar muslimska gravplatser som man tilldelats. Türker längst till höger.

Foto från ett styrelsemöte från början av 1950-talet. Längst till vänster i första raden Osman Ali Soukkan. Fjärde man från vänster i första raden var en annan mycket aktiv person Ali Zakerov från Estland, en av de första tatarerna i Sverige.

*Dragkamp är ett av inslagen vid den tatariska vårfesten Sabantuy. Här från firandet i Stockholm.
Foto: Türker Soukkan*

rötter i förmuslimsk tid – ordnas nu i Sverige. Det betyder fritt översatt ”Plogfesten”. Vårsådden är klar, det blir ett litet andrum. Man har lekfulla tävlingar, kuddkrig, plocka potatisar med förbundna ögon, säcklöpning, kapplöpning med hinkar fulla med vatten på ett ok. Hästkapplöpningar och tatarisk brottning kan det också bli; man virar en duk runt ryggen på motståndaren och försöker få denne på fall.

I Tatarstan och många länder i världen där det finns tatarer – USA, Lettland, Tjeckien – är Sabantuy en stor festlighet, ibland med fina priser som bilar och kylskåp.

– Under senare år har det i Sverige dykt upp en och annan familj. Det har också kommit nya män. Tatarer från Tadjikistan, Uzbekistan, Kazakstan, Bashkortostan. Det finns i Sverige nu cirka 100 personer som är tatarer plus ungefär 50 ”halvtatarer”. Vi träffas – utöver Sabantuy – 2-3 gånger per år. Det kan vara 40-50 som samlas. Min fru är professionell sångerska och brukar uppträda på träffarna ibland.

– Hur tänker du själv kring det här, hur ska tatarerna överleva som folk och kultur?

– För att behålla språket och kulturen behövs det ett större antal

människor, säger Türker Soukkan. Hundra personer är inte tillräckligt. Endogami, att man gifter sig inom gruppen, är viktigt. Det kan bli problem om man gifter sig utanför gruppen. Det behövs en viss social kontroll också. Bland Finlands och Estlands tatarer var det så när jag var barn att smockan hängde i luften om man inte talade tatariska.

– Det är också viktigt med en egen etnisk infrastruktur; lördagsskola, sommarkurser, lokaler för gudstjänst. Det går att se TV från Tatarstan här i Sverige.

– Vad tror du om framtiden? Och kan du säga något om Krimtatarerna?

– Turkiska företag bygger mycket där borta i Tatarstan. Turism till Turkiet anordnas.

– Det fanns tidigare också en rörelse för språklig likhet, att alla turkfolk skulle ha ett gemensamt språk. Men det är svårt att få fram vilket språk man då ska välja, konstaterar Türker Soukkan.

– Krimtatarerna har en språklig skillnad gentemot kazantatarer. Krimtatariskan har en dragning åt turkietturkiska, men även misjärerna skulle förstå krimtatariska. Jag vet inte så mycket om deras seder och bruk, de är dock sunnimuslimer.

– Tatarstans ledning har nyligen

fått åka till Simferopol på Krim för att göra överenskommelser med tatariska mejlis (parlamentet) där.

– Det finns en Tatarisk Världskongress. Cirka 800 delegater samlas i Kazan i Tatarstan vart femte år. Även tatarer från Afghanistan och Kina/Peking kommer. Det finns 5-10 000 tatarer i Kina, sägs det. Siffrorna torde emellertid vara osäkra.

Intervju:

Henrik Persson

Ola Persson

Fakta:

Tatarstan: En delrepublik i Ryssland som ligger norr om Kaspiska havet rakt österut från Moskva.

Kazan: Kazan är huvudstaden i delrepubliken Tatarstan i Ryssland.

Endogami (av grekiskans endo, inom och gamos, äktenskap): Att gifta sig endast inom den egna gruppen

Sabantuy: En gammal tatarisk vårfest ”Plogfesten”, som hålls efter vårsådden.

Mejlis: En representativ församling för Krimtatarerna.

Ramadan: En helig fastemånad som är en av islams fem pelare.

Kurban: En islamisk högtidsfest.